

ARTICLE INFORMATION

Received: 12 March 2023

Accepted: 13 June 2023

Keywords:

Consumption,
curriculum,
elementary
pathology ,
production

ABSTRACT

The present study was conducted with the aim of pathology of the elementary school curriculum using a qualitative research method of phenomenological type and with semi-structured interviews with the authors of elementary textbooks from Educational Research and Planning Organization located in Tehran, heads of educational groups, teachers and the sixth grade students of Shiraz. Then, the data was analyzed using the theme analysis technique in Nvivo software (8.8) and after that, they were categorized into basic, organizing and comprehensive themes. Based on the findings of this research, harmful items were identified in seven classes in the primary school curriculum from production to consumption including ignored items, omitted items, obsolete items, distorted items, incompletely stated items, duplicate and redundant items and the items that have been declared prohibited.

دو فصلنامه پژوهش در آموزش ابتدایی

سال پنجم، شماره ۹، بهار و تابستان ۱۴۰۲. صفحات: ۱-۱۶

آسیب شناسی برنامه درسی دوره ابتدایی از تولید تا مصرف

پریسا زارع^{۱*}، علی شجاعی فرد^۲، ناهید اوجاچی^۳، سیروس محمودی^۴

۱. استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

۲. دانشیار گروه مدیریت کارآفرینی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

۳. استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

۴. استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

Email: parisa.zare@pnu.ac.ir

چکیده

پژوهش حاضر با هدف آسیب شناسی برنامه درسی دوره ابتدایی با استفاده از روش تحقیق کیفی از نوع پدیدارشناسی و با مصاحبه نیمه ساختاریافته بامولفان کتب درسی ابتدایی از سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی تهران، سرگروه‌های آموزشی، معلمان و دانش آموزان پایه ششم شیراز انجام شد. سپس داده‌ها با استفاده از فن تحلیل مضمون در نرم‌افزار Nvivo (8.8) تحلیل و در قالب مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر دسته‌بندی شد. بر اساس یافته‌های این تحقیق موارد آسیب‌زا در برنامه درسی دوره ابتدایی از تولید تا مصرف، در هفت طبقه شناسایی گردید. ۱. شامل موارد نادیده گرفته شده، ۲. شامل موارد حذف شده، ۳. شامل موارد منسوخ شده، ۴. شامل موارد تحریف شده، ۵. شامل موارد ناقص گفته شده، ۶. موارد تکراری و بیش از حد نیاز گفته شده و ۷. شامل مواردی بود که ممنوع اعلام شده است.

اطلاعات مقاله

دریافت: ۲۱ اسفند ۱۴۰۱

پذیرش: ۲۳ خرداد ۱۴۰۲

واژگان کلیدی:

آسیب شناسی، برنامه درسی، تولید، دوره ابتدایی، مصرف

مقدمه

دوره ابتدایی در تمام نظام‌های آموزش و پرورش جهان، مهم‌ترین دوره تحصیلی به شمار می‌آید، زیرا شکل‌گیری شخصیت و رشد همه جانبه فرد بیشتر در این دوره انجام می‌گیرد. این دوره در واقع تداوم بخش تکوین زیستی، شناختی و اجتماعی کودک است که در خانواده پی ریزی شده است. اولانیان و ابادارا (Olaniyan & Obadara, 2008) معتقدند که مدرسه ابتدایی در کنار خانه به عنوان اولین عامل اجتماعی شدن و اولین نهادی است که تحصیلات رسمی و سواد آموزی را به بچه‌ها ارائه می‌دهد. آرمسترانگ (Armstrong, 2008) تأکید می‌کند که بدون شک، آموزش ابتدایی از عناصر مهم آموزش و پرورش است زیرا آن‌ها مستقیماً، کیفیت سطوح بالای آموزشی را پرورش می‌دهند. کودکان پس از شش سال تجارب مختلف در زندگی خانوادگی، وارد دبستان می‌شوند و اولین تجربه رسمی را در نظام آموزشی کسب می‌کنند. این تجربه رسمی در تنظیم و شکل‌گیری خصوصیات رفتاری و اعتقادی و خصلت‌ها و منش‌ها و به طور کلی در رشد همه جانبه شخصیت کودک بسیار تعیین‌کننده است (Safi, 2017). بنابراین سنین بین ۶ تا ۱۱ ساله، بهترین دوره سنی برای جامعه‌پذیری فرهنگی، سیاسی و حتی اقتصادی است و این به این دلیل است که کودکان این سن، به راحتی، اندیشه‌ها را می‌پذیرند و اعتقادات را در سیستم آموزشی گسترش می‌دهند (Ebadollahi, Esmaeelzadeh, Zarsazkar, 2011).

این دوره در واقع نقطه ورود یک حرکت طولانی و مهم در زندگی کودکان است. اگر برای این دوره برنامه ریزی سودمندی انجام شود و به خوبی به اجرا در آید، قطعاً ضمانت کافی برای موفقیت‌های آتی در زندگی شخصی و اجتماعی کودکان فراهم خواهد شد. تحقق این امر مهم مستلزم طراحی یک برنامه درسی مناسب، اجرای صحیح و کسب تجارب مطلوب توسط فراگیران است. به عقیده آیزنر (Eisner, 2002: 25-32)، برنامه درسی یک مدرسه، یک دوره یا یک کلاس درس می‌تواند به عنوان مجموعه‌ای از رویدادهای طراحی شده که قصد دارد پیامدهای آموزشی برای یک یا چند دانش آموز داشته تصور شود. برنامه درسی یعنی آنچه کودکان و جوانان باید انجام دهند و تجربه کنند، تا قابلیت‌هایی را در خود پرورش دهند که بتوانند امور مربوط به زندگی بزرگسالی را به نیکویی انجام دهند (Babit, 1918: 42). نلسون (Nelson, 2002) به عنوان یکی از متخصصان این حوزه، معتقد به سه نوع برنامه درسی صریح، اجرایی و تجربه شده در مدارس است. منظور وی از برنامه درسی صریح برنامه‌ای است که توسط نظام آموزشی به صورت رسمی اعلام می‌شود و در قالب کتب درسی در مدارس تدریس می‌شود. برنامه درسی اجرایی برنامه‌ای است که عملاً در کلاس درس توسط معلم با همکاری دانش آموزان اجرا می‌شود و برنامه درسی تجربه شده برنامه‌ای است که توسط دانش آموزان با نظارت و راهنمایی معلمان تجربه می‌شود. بنابراین انتظار بر این است که برنامه درسی صریح یا رسمی به گونه‌ای تدوین شود که بتواند پاسخگوی نیازهای همه جانبه فراگیران باشد و در اجرا هم با موانعی مواجه نشود و تجربیات سودمند و مطلوبی را برای فراگیران به ارمغان آورد. رابینسون و آرونیکا (Robinson & Aronica, 2019) معتقد است برنامه درسی باید مبتنی بر کنجکاوی (توانایی پرسیدن سوال و کشف چگونگی انجام کارها)، خلاقیت (توانایی ایجاد ایده‌های جدید و کاربرد آن‌ها در عمل)، انتقاد (توانایی تجزیه و تحلیل اطلاعات و ایده‌ها و ایجاد استدلال و قضاوت)، ارتباطات (توانایی بیان افکار و احساسات به روشنی و با اطمینان در طیف وسیعی از رسانه‌ها و اشکال)، همکاری (توانایی کار سازنده با دیگران)، شفقت (توانایی همدلی با دیگران)، ترکیب (توانایی ارتباط با زندگی درونی و ایجاد احساس هماهنگی و تعادل شخصی)، شهروندی (توانایی تعامل سازنده با جامعه و شرکت در فرایندهای حفظ آن) باشد (quoted by Yasmi et al., 2022). اما متأسفانه مطابق نظر علمای آموزش و پرورش، برنامه‌های درسی مدارس، متناسب با زندگی و نیازهای کودکان و جوانان و جامعه تهیه و تنظیم نشده‌اند. چنانچه دست اندرکاران برنامه ریزی درسی هم بر این باورند که معمولاً بین آنچه که

برنامه ریزان درسی به عنوان برنامه درسی قصدشده، طراحی و تولید می کنند و آنچه که در عمل از جانب معلمان و دانش آموزان در کلاس درس اجرا می شود و آنچه که فراگیران در اثر اجرای برنامه کسب می کنند و جزو آموخته های آنان قرار می گیرد، فاصله قابل توجهی وجود دارد (KhaliliSurman Abad & MortezaNezhad, 2019). به عبارت دیگر، برنامه های مدارس نه تنها با نیازهای اجتماعی و شناختی کودکان و جوانان هماهنگ نیستند، بلکه بدون توجه به پیشرفت دانش، به ویژه در زمینه های علوم و تکنولوژی، بیشتر روی مطالب و موضوع هایی تأکید می کند که در شرف کهنگی و منسوخ شدن است (Taghipour, 2008, p.140). در طرح های اصلاح آموزش و پرورش مصوب ۱۳۴۴، تغییر نظام آموزش و پرورش مصوب ۱۳۶۷، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش مصوب ۱۳۹۰ و برنامه درسی ملی مصوب سال ۱۳۹۱، هم به گسترش کمی و کیفی این دوره تأکید شده است (Safi, 2017). به عنوان مثال در پژوهشی زید سلیمان (Zaid Soleiman, 2010) با توجه به کاستی ها و ضعف برنامه ها و کتب درسی در باب حقوق انسانی، تأکید کرده اند که فهرستی از حقوق انسانی (حقوق شهروندی، حقوق اقتصادی، حقوق سیاسی، حقوق اجتماعی و فرهنگی) در برنامه ها و کتب درسی گنجانده شوند. همچنین نتایج تحقیقی توسط زارعی و همکاران (Zare-ee & et al, 2010) بیانگر ضعف آموزش و توجه به مؤلفه های حقوق بشر در برنامه درسی ابتدایی می باشد که ضرورت بازنگری در طراحی و روش اجرا و ارزیابی برنامه های درسی را نیز اثبات نموده اند.

شرفی (Sharafi, 2009) در تحقیقی با عنوان «تحلیل و نقدی بر برنامه های درسی هنر دوره ابتدایی در گذشته و وضع موجود» نشان داد که باوجود برخورداری برنامه درسی جدید ایران از رویکرد تربیت هنری، همچنان ناهمخوانی هایی بین برنامه های درسی هنر طراحی شده، اجراشده و نتایج حاصله وجود دارد. بنابراین می توان گفت که نظام آموزش ابتدایی در هر کشوری به عنوان یک قطب علمی نیازمند طراحی و تدوین یک برنامه درسی جامع جهت هدایت فعالیت های آموزشی خود در مسیر رشد و توسعه فراگیر و همه جانبه قشر تحت تعلیم و تربیت است. در واقع نظام آموزش ابتدایی موجود بایستی با بهره گیری از فرصت های ظهور یافته و جستجو و کنکاش در برنامه های درسی فعلی و اثرات و پیامدهای آن، بتواند برنامه درسی مطلوب خود را به معرض نمایش بگذارد. امری که مستلزم درک و توجه عمیق برنامه های درسی فعلی جهت کشف حلقه های مفقوده برنامه های درسی در نظام آموزشی است. چراکه انتظار بر این است که ماحصل برنامه درسی ابتدایی، تربیت افرادی توانمند از حیث فردی و اجتماعی و مستعد تطابق با مقتضیات زمانی باشد. در راستای نیل به این امر مهم، برنامه درسی بایستی از مناسبات لازم در راستای وظایف و تحولات مربوطه برخوردار بوده تا بتواند نقش مؤثر خود را در دنیای درون و برون فردی ایفا نماید. برای ایجاد انقلاب آموزشی، برنامه های درسی مدارس در واقع شاهراه اصلی تغییرات مطلوب به نظر می رسند. با توجه به تحقیقات انجام شده، متأسفانه برنامه های درسی فعلی جوابگوی نیازهای همه جانبه فراگیران بعد از امر فارغ التحصیلی نیست و بیش از حد بر انباشت ذهن و تقویت حافظه و نیز بر انتقال اطلاعات و معلومات محدود به ذهن یادگیرندگان بدون توجه به ابعاد عملی مسائل تأکید می کنند. لذا به دلیل نیاز جامعه امروز به افراد آگاه به مسائل و مبتکر، ضرورت آسیب شناسی برنامه درسی دوره ابتدایی و اصلاح برنامه، بیش از پیش احساس می شود. از آنجا که تا به امروز پژوهشی راجع به آسیب شناسی در برنامه درسی دوره ابتدایی از منظر عوامل اصلی درگیر در برنامه درسی از زمانی که برنامه تولید، اجرا و به تجربه دانش آموزان درمی آید انجام نشده است، لذا تحقیق حاضر بر آن است که به شناسایی موارد آسیب زا در برنامه درسی دوره ابتدایی با استفاده از تجارب زیسته عوامل اصلی درگیر در برنامه درسی پردازد و به سؤالات ذیل پاسخ دهد:

۱- موارد آسیب زا در برنامه درسی دوره ابتدایی از منظر مؤلفان کتب درسی چیست؟

۲- موارد آسیب زا در برنامه درسی دوره ابتدایی از منظر سرگروه های آموزش ابتدایی چیست؟

۳- موارد آسیب زا در برنامه درسی دوره ابتدایی از منظر معلمان ابتدایی چیست؟

۴- موارد آسیب‌زا در برنامه درسی دوره ابتدایی از منظر دانش آموزان پایه ششم چیست؟

بنابراین فرایند کشف و شناسایی از زمانی که برنامه درسی توسط مؤلفان کتب درسی دوره ابتدایی طراحی می‌شود تا هنگامی که در مدارس به وسیله سرگروه‌های آموزشی و معلمان اجرا شده و به تجربه دانش آموزان درمی‌آید، صورت گرفته است. امید است که نتایج این پژوهش گروه مؤلفان کتب درسی دوره ابتدایی را در امر طراحی مطلوب کتب درسی یاری نماید و به سرگروه‌های آموزشی و معلمان در جریان اجرای صحیح برنامه درسی کمک کند و تجارب یادگیری مناسبی را برای دانش آموزان به ارمغان آورد.

روش پژوهش

این پژوهش با استفاده از رویکرد تحلیل مضمون و تدوین مدل شبکه مضامین انجام شده است. انتخاب نمونه مورد مصاحبه با استفاده از رویکرد هدفمند (صاحب‌نظران کلیدی) و با استفاده از روش اشباع نظری برای تعیین حد کفایت نمونه از بین مؤلفان کتب درسی ابتدایی؛ معلمان و سرگروه‌های آموزش ابتدایی و دانش آموزان پایه ششم نواحی چهارگانه آموزش و پرورش شیراز انجام شد. برای اجرای این تحقیق، پس از هماهنگی و اخذ مجوزهای لازم، با مصاحبه‌شونده‌های موردنظر تماس برقرار نموده و پس از هماهنگی‌های لازم در محل کار آن‌ها حضور و حداقل به مدت ۶۰ دقیقه مصاحبه عمیق نیمه ساختارمند انجام گرفت و روند مصاحبه تا رسیدن به اشباع نظری یافته‌ها به طول انجامید که در کل ۶ نفر از مؤلفان کتب درسی (مؤلف علوم، ریاضی، فارسی، قرآن، هدیه‌ها و تعلیمات اجتماعی) از سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی تهران، ۱۸ نفر از سرگروه‌های آموزش ابتدایی، ۳۵ نفر از معلمان ابتدایی با ۱۵ سال سابقه کار و ۴۵ نفر از دانش آموزان ابتدایی پایه ششم در نواحی چهارگانه شیراز، مورد مصاحبه قرار گرفتند. در طی این مصاحبه‌ها، از شرکت‌کنندگان «پرسش‌های باز» در ارتباط با آسیب‌های برنامه درسی دوره ابتدایی، پرسیده شد. به‌عنوان مثال ۱- به نظر شما مطالب کهنه و قدیمی در کتاب‌های درسی وجود دارد و تدریس می‌شود؟ (همراه با مثال) ۲- به نظر شما مطالب درسی بیش‌ازحد نیاز در کتاب‌های درسی تکرار شده و تدریس می‌شود؟ ۳- به نظر شما مباحثی وجود دارد که ضروری است ولی در برنامه درسی گنجانده نشده است؟

نظرات این افراد که به‌صورت هدفمند انتخاب شده بودند، دریافت و ضبط گردید. سپس مصاحبه‌ها مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت و کدهای معنایی اولیه استخراج گردید (پیوست شماره ۱ و ۲). در مرحله بعد، کدهای معنایی به‌دست‌آمده حول محور مضامین پایه طبقه‌بندی شدند. مضامین پایه در واقع شامل کدها و نکات کلیدی متن بود که با مطالعه کامل متن، خردترین کدها شناسایی و به‌عنوان یک مضمون پایه انتخاب شد. در مرحله سوم مضامین پایه چندین بار بررسی شد و مفاهیم مشابه در یک گروه قرار گرفته و نام مناسبی برای هر دسته انتخاب شد و بدین ترتیب مضامین سازمان‌دهنده شکل گرفت. در نهایت همه این مضامین سازمان‌دهنده نیز تحت عنوان مضمون فراگیر آسیب‌های برنامه درسی در دوره ابتدایی قرار گرفت. لازم به ذکر است که بر اساس نتایج به دست آمد؛ شبکه مضامین موارد آسیب‌زای برنامه درسی دوره ابتدایی از نظر (مؤلفان، سرگروه‌ها، معلمان و دانش آموزان پایه ششم ابتدایی) که با به‌کارگیری نرم‌افزار Nvivo به‌دست‌آمده است، در قالب جداول زیر نشان داده شده است. برای بررسی قابلیت اعتماد و اعتبار یافته‌های این پژوهش، از روش خود بازمی‌بینی محقق با بررسی مجدد مصاحبه‌ها و مراجعه به مصاحبه‌شونده‌ها، کنترل اعضاء کمیته علمی و همچنین از روش همسوسازی و مطابقت یافته‌ها با مبانی نظری و پژوهشی استفاده گردید.

یافته‌های تحقیق

۱- موارد آسیب‌زا در برنامه درسی دوره ابتدایی از منظر مؤلفان کتب درسی چیست؟

جدول شماره ۱. آسیب‌شناسی برنامه درسی دوره ابتدایی از منظر مؤلفان کتب درسی

فراگیر	سازمان دهنده	پایه
مواردی که مورد غفلت قرار گرفته‌اند	پرداختن به جنبه کمی مباحث و غفلت از جنبه کیفی کم‌کاری معلمان در تدریس درست مطالب عدم نظارت دقیق بر اجرا	
مواردی که حذف شده‌اند	عدم استفاده از فناوری‌های جدید عدم وجود مسائل مربوط به خود مراقبتی سیاست زدگی برنامه درسی	
مواردی که مورد تحریف قرار گرفته‌اند	عدم وجود مسائل مرتبط با سواد اقتصادی عدم وجود مسائل مرتبط با حقوق شهروندی عدم تلفیق مطالب با نیازهای زندگی دانش آموزان باورهای غلط در حوزه آموزش تغییر ناکارآمد شیوه‌های آموزش در حل برخی از مسائل کم‌فهمی‌های آموزشی در ادراک و تدریس مطالب عدم طرح کافی مباحث و مسائل مختلف علمی	
مواردی که ناقص ارائه شده‌اند	زمان آموزشی محدود کمبود امکانات آموزشی دانش و مهارت ناکافی معلمان بیش ارائه برخی از فعالیت‌ها بیش ارائه برخی از محتواها بیش ارائه تمرین‌های دروس	
مواردی که ممنوع اعلام شده‌اند	ممنوعیت در انتخاب و ارائه برخی از محتواها ممنوعیت استفاده از تصاویر مربوط به کشورهای مخالف	

موارد آسیب‌زای برنامه درسی دوره ابتدایی

همان‌طور که در جدول شماره (۱) آمده، از دیدگاه مؤلفان کتب درسی، حجم زیاد و سنگین محتوای کتاب‌های درسی فارسی، ریاضی، قرآن، تعلیمات اجتماعی از غنای کیفی محتوای این کتاب‌ها کاسته و توجه به کیفیت مباحث درسی مورد غفلت قرار گرفته و از طرف دیگر دل‌زدگی و خستگی دانش آموزان را موجب شده و شوق یادگیری را در آن‌ها از بین می‌برد. همچنین برخی از محتواها که یادگیری آن‌ها برای دانش آموزان ضروری است به‌عنوان مثال: مسئله خود مراقبتی و یا آموزش استفاده صحیح از فناوری در محتوای کتاب‌ها وجود ندارد. برخی از محتواها به دلیل حجم زیاد موضوعات آموزشی و زمان محدود، به‌صورت ناقص مطرح شده است

به‌عنوان مثال آموزش مهارت تصمیم‌گیری و مهارت برقراری ارتباط صحیح و مسائلی از این قبیل. از طرفی هم برخی از محتواها زیاد تکرار شده مثلاً بحث کار برگ‌ها در درس تعلیمات اجتماعی یا روش‌های مختلف حل مسائل ریاضی... بنا به نظر مؤلفان، برنامه درسی منسوخ در کتاب‌ها وجود ندارد، آن‌ها اظهار داشتند که همه کتاب‌ها رو سعی کردیم به‌روز کنیم اگر مطالب کهنه‌ای هم وجود داشته باشد، آگاهانه و عمدی نبوده است. به عقیده مؤلفان، ارائه برخی از محتواها هم به دلایل سیاسی ممنوع اعلام شده است به‌عنوان مثال برای نشان دادن اشکال هندسی، زاویه‌ها ما نمی‌توانیم از معماری کشورهای دیگر استفاده کنیم (این ممنوعیت برای ما وجود دارد)، تصاویری که چند کلمه انگلیسی در آن وجود دارد نمی‌توانیم استفاده کنیم؛ تفکر تجسمی، سواد مالی، واحدهای پولی سایر کشورها، تقریب و تخمین این مباحثی هست که کل دنیا دارد کار می‌شود ولی فعلاً جزء سیاست‌های دفتر تألیف نیست.

۲- موارد آسیب‌زا در برنامه درسی دوره ابتدایی از منظر سرگروه‌های آموزش ابتدایی چیست؟

جدول شماره ۲. آسیب‌شناسی برنامه درسی دوره ابتدایی از منظر سرگروه‌های آموزشی

فراگیر	سازمان دهنده	پایه
		گزینه‌گری معلمان در انتخاب محتواهای دروس
		عدم پیگیری جریان یادگیری دانش آموزان در بیرون از مدرسه به‌وسیله معلمان
		حجم زیاد محتوا
		کاربردی نبودن محتوا
		عدم تناسب محتوا با سطح شناختی دانش آموزان
		جذاب نبودن محتوا
		بی‌انگیزگی و عدم خلاقیت معلمان
		سازمان‌دهی نامناسب محتوا
		تکراری بودن محتوا
		نادیده گرفتن برخی از محتواها توسط مؤلفان
		نادیده گرفتن برخی از محتواها توسط دانش آموزان
		زیاد بودن طرح‌های جانبی (طرح کرامت، گلستان خوانی، طرح جابر و..)
		محدودیت زمان آموزشی
		کمبود امکانات آموزشی
		عدم درک اهداف از سوی معلمان
		دانش و مهارت ناکافی معلمان
		عدم وجود مسائل مربوط به فضای مجازی و آسیب‌های آن
		عدم وجود برخی از مسائل فرهنگی
		عدم وجود برخی از مسائل بهداشتی و خود مراقبتی
		عدم وجود مسائل مرتبط باسواد مالی و اقتصادی
		عدم وجود مسائل مرتبط با حقوق شهروندی و شهروند جهانی
		عدم وجود برخی از مسائل اخلاقی
		عدم وجود برخی از مسائل و مشکلات اجتماعی
		عدم وجود برخی از مسائل اعتقادی
		عدم وجود مسائل مرتبط با مهارت‌های زندگی
		عدم وجود محتوای کاربردی
		وجود محتوای کهنه و قدیمی
		استفاده از روش‌های سنتی آموزش و تدریس
		مواردی که منسوخ شده‌اند
		مواردی که مورد غفلت قرار گرفته‌اند

پایه	سازمان دهنده	فراگیر
کاربرد ابزار کهنه و قدیمی استفاده از تصاویر کهنه و قدیمی استفاده از سبک ارزشیابی قدیمی نوشتن درس ها به نثر قدیم آموزش مهارت های تکراری و کهنه تفکر سنتی معلمان کوچک نمایی تغییر محتوا سانسور کردن مطالب		مواردی که مورد تحریف قرار گرفته اند
عدم ارائه کامل محتوا توسط مؤلفان آموزش ناقص مهارت ها در کتاب های درسی عدم ارائه کامل محتوا توسط معلم نظارت نامناسب		مواردی که ناقص ارائه شده اند
سیستم ارزشیابی نامناسب عدم دسترسی آسان معلمان به کتاب راهنما عدم خلاقیت و بی انگیزگی معلمان حفظ طوطی وار مطالب و عدم یادگیری عمیق توسط دانش آموزان بیش ارائه برخی از مباحث علمی چهارچوب تکراری برخی از دروس بیش ارائه آموزش برخی از مسائل اخلاقی بیش ارائه مباحث مرتبط با مسئله جنگ و مبارزه تمرین های بیش از حد نیاز برخی از دروس تکرار زیاد مباحث سال های گذشته ممنوعیت آموزش موسیقی و ورزش های ریتمیک ممنوعیت آموزش خود مراقبتی و مانند این ها ممنوعیت آموزش پیرامون موضوعاتی همچون گفتگوی تمدن ها		مواردی که تکراری هستند مواردی که ممنوع اعلام شده اند

بنا به اظهارات سرگروه های آموزشی به عنوان مثال در فارسی دو درس آزاد است که معلمان از این درس ها، سطحی می گذرند به دلیل اینکه هدفش مشخص نیست. به انواع املاء (املاء رو بادکنک، املاء با خمیربازی، املاء با گواش، املاء رو هوا، املاء رو ماسه، رو آب، رو تابلو و املاء آموزشی توجهی نمی شود. در ریاضی، معما و سرگرمی، فرهنگ نوشتن، تصویر عنوانی نادیده گرفته می شود چون معلمان هدف رو نمیدانند. در درس قرآن فقط به بخش روخوانی و روان خوانی توجه شده و مراتب دیگر روخوانی مثل درک و فهم و... توجهی نمی شود. در علوم، درس اول بچه ها باید مهارت انجام آزمایش و کاوشگری و تحقیق کردن رو یاد بگیرند ولی متأسفانه معلمان به صورت سطحی از این آزمایش ها می گذرند و بهانه می آورند که وسایل آزمایشگاهی ندارند یا اینکه در مورد بهداشت و سلامت فردی، بهداشت تغذیه به صورت ناقص گفته شده که آگه مباحث مطرح شده کامل تر و کاربردی توضیح داده شود بهتر هست. اینکه اهمیت و دلایل رعایت نکات بهداشتی رو جزئی تر و دقیق توضیح بدن. مثلاً تأثیر غذای فست فود بر روی بدن و... به درس تفکر و پژوهش توجهی نمی شود، چون نیاز به پروژکتور دارد... امکان عملی کار کردن درس کار و فناوری در کلاس وجود ندارد چون تعداد دانش آموزان زیاد هست و زمانش هم کم است و امکانات رایانه ای هم به تعداد بچه ها وجود ندارد؛ با توجه به اینکه گیاهان در زندگی ما نقش بسیار تأثیرگذاری دارند اما در کتاب علوم نقش آن کمرنگ است. در کتاب کار و فناوری، داستان های کهنه و قدیمی، مطالب تکراری، هفته ای یک ساعت و به دلیل عدم امکانات بیشتر مباحث آن نادیده گرفته می شود؛ همچنین بیشتر مطالب ساده کامپیوتر گفته شده مطالبی که بیشتر بچه ها آشنایی دارند و از قبل بلدند؛ آموزش موسیقی در مدرسه، آموزش

ورزش‌های ریتمیک و دسته‌جمعی، آموزش حفظ حریم خصوصی هر فرد به‌ویژه در پایه‌های پایین‌تر که بسیار مهم است، ممنوع اعلام شده است.

۳- موارد آسیب‌زا در برنامه درسی دوره ابتدایی از منظر معلمان ابتدایی چیست؟

جدول شماره ۳. آسیب‌شناسی برنامه درسی دوره ابتدایی از منظر معلمان

سازمان دهنده	پایه
فراگیر	انتخاب‌گزینشی محتوا
	عدم نیاز به طرح برخی از مباحث کتاب
	عدم تمایل دانش‌آموزان به یادگیری برخی از مباحث
	نادیده گرفتن برخی از محتواها توسط مؤلفان
	عدم توجه به مباحث سال‌های قبل
	نادیده گرفتن آموزش برخی از مهارت‌ها
	کمبود دانش و مهارت تخصصی (کار و فناوری و تفکر و پژوهش)
	کمبود امکانات آموزشی
مواردی که مورد غفلت قرار گرفته‌اند	مشخص نبودن تکلیف برخی از دروس
	عدم تناسب محتوا با سطح شناختی دانش‌آموزان
	حجم زیاد محتوا
	کاربردی و مفید نبودن برخی از محتواها
	تکراری بودن محتوا
	جذاب نبودن محتوا
	به‌روز نبودن محتوا
	زیاد بودن طرح‌های جانبی (طرح کرامت، طرح تدبیر، جابر و...)
	تعداد زیاد دانش‌آموزان در کلاس درس
	عدم وجود مسائل و مشکلات دوران نوجوانی و بلوغ
	عدم وجود مسائل روز دنیا
	عدم وجود برخی از مسائل فرهنگی
	عدم وجود برخی از مسائل بهداشتی و خود مراقبتی
	عدم وجود مسائل اقتصادی
	عدم وجود مسئله حقوق شهروندی
مواردی که حذف شده‌اند	عدم وجود برخی از ارزش‌ها و مسائل اخلاقی
	عدم وجود مسائل و مشکلات اجتماعی
	عدم وجود برخی از مسائل اعتقادی
	عدم وجود مسائل سیاسی
	عدم وجود پرداختن به مهارت‌های زندگی
	عدم وجود پرداختن به هنر خوشنویسی
	گذشته‌نگری بیش از حد مانند طرح مباحث مرتبط با زندگی انسان‌های نخستین
مواردی که منسوخ شده‌اند	استفاده از محتوای سال‌های قبل
	کاربرد ابزار قدیمی

پایه	سازمان دهنده	فراگیر
استفاده از تصاویر کهنه و قدیمی معرفی مشاهیر قدیمی معرفی راه‌ها و وسایل نقلیه قدیمی معرفی ورزش‌های قدیمی نوشتن درس‌ها به نثر قدیم بیان داستان‌های قدیمی معرفی منابع انرژی کهنه و قدیم استفاده از اسما قدیمی و قواعد آن کوچک‌نمایی مسائل اصلی بزرگ‌نمایی مباحث فرعی تغییر محتوا بیان داستان‌های غیرواقعی ارائه ناقص محتوا توسط مؤلفان		مواردی که مورد تحریف قرار گرفته‌اند
ارائه ناقص مفاهیم اخلاقی در کتاب‌ها ارائه ناقص مباحث مذهبی در کتاب‌ها ارائه تصاویر مبهم و ناقص در کتاب‌ها ارائه ناقص آزمایش‌های موردنیاز ارائه ناقص محتوا در لوح‌های فشرده ارائه ناقص مهارت‌های موردنیاز بیش ارائه برخی از مباحث (سلسله‌های تاریخی، آب‌وهوا، انسان‌های نخستین و....) پرداختن زیاد به کار برگ‌ها پرداختن زیاد به آزمایش‌ها		مواردی که ناقص ارائه شده‌اند
پرداختن زیاد به تمرین‌های دروس پرداختن زیاد به مسئله وطن‌دوستی پرداختن زیاد به نثرهای کهن توجه زیاد به رنگ‌آمیزی اشکال کتاب استفاده از تصاویر تکراری ممنوعیت ارائه برخی از محتواها ممنوعیت ارائه برخی از مهارت‌ها		برنامه درسی مواردی که تکراری هستند مواردی که ممنوع اعلام شده‌اند

از نظر معلمان در علوم، درس طراحی کنید و بسازید رو سرسری می‌گذریم به دلیل اینکه ابزار و وسایلی که خواسته شده دسترسی به آنها سخت هست، درس آهن‌ریها تکراری است به دلیل سادگی مطلب مورد توجه قرار نمی‌گیرد، اکثر آزمایش‌ها به دلیل کمبود وسایل و امکانات انجام نمی‌شود، مطالب راجع به مهره‌داران به دلیل اینکه برای بچه‌ها سنگین هست از آنها سرسری می‌گذریم.

در فصل آب ماده باارزش هست باید در مورد بحران کمبود آب در کشورمان توضیحاتی داده شود تا صرفه‌جویی جدی گرفته شود. در ریاضی، فرهنگ نوشتن در مرور فصل و چگونگی ساخت مکعب چون ساده و تکراری هست از آن‌ها سرسری می‌گذریم یا اینکه مثلاً در یک صفحه دو موضوع غیر مرتبط گفته شده که دانش‌آموز مجبور است پرش ذهنی داشته باشد. فصل مربوط به کسرها ناقص هست؛ زیرا سؤالات امتحانی فراتر از آنهاست. خیلی از مطالب را مجبوریم سرسری رد شویم؛ دوست داریم مباحث رو تفهیم کنیم؛ ولی به دلیل محدودیت زمان، فرصت یاد دادن عمیق و عملی کار کردن و رفع اشکال دانش‌آموزان را نداریم؛ مطالب مربوط به سکه، واحد ریال و تبدیل ریال به تومان قدیمی شده است، چون بچه‌ها، پول را با تومان می‌شناسند و دیده‌اند. در هدیه‌ها، درس پله‌های موفقیت را به دلیل سادگی موضوع سریع رد می‌شویم. در این درس، پیام‌های قرآنی ناقص گفته شده، جملات عربی با معانی فارسی تناسب ندارد و مفهوم خود را درست نمی‌رساند. در قرآن، بخش روخوانی که باید پایه اول و دوم یاد می‌گرفتند متأسفانه این یادگیری اتفاق نیفتاده و چون تعداد دروس زیاد است، ما هم نمی‌رسیم انجام بدیم. همچنین به دلیل وجود سوره‌های زیاد، تمرین و تکرار انجام نمیشود. در فارسی، مباحث درست توضیح داده نشده و به صورت کلی گفته شده مثل مبالغه و کنایه. می‌توانند مطالب رو کوتاه و قابل فهم مطرح کنند نه بلند و غیر قابل فهم. بخش بخوانیم کامل توضیح داده نشده است، برای آموزش انشاء نویسی زمانی در نظر گرفته نمیشود. چون وقتش را نداریم. در فارسی وقتی صحبت از طبیعت پاک می‌شود و در اجتماع در مورد بازیافت زباله صحبت می‌شود باید به درس در مورد زباله و مضرات آن گفته شود و اینکه چه زبانی به منابع طبیعی کشور ما می‌زنه؛ تا بچه‌ها و خانواده‌ها بیش از پیش متوجه بشن که با تولید این همه زباله چه زبانی به طبیعت و نسل آینده می‌زنیم. مباحث درس بخوانیم و بیندیشیم ص ۶۳-۶۰ بسیار طولانی، کهنه و قدیمی و غیر قابل فهم هست. در مطالعات اجتماعی درس دوستیابی رو سرسری می‌گذریم.. چون تکراری هست اما درباره مهارت نه گفتن توضیح کاملی داده نشده و ناقص است. برخی از مباحث هم به دلایل ساسی ممنوع شده چرا که محتوای کتابها در هر کشوری با وضعیت سیاسی انطباق پیدا می‌کنه چون یک سند درسی محسوب میشه. بنابراین از سیاست‌های حکومت‌ها تبعیت می‌کند. کتب درسی منطبق با سیاست‌های روز حکومتها پیش‌ی روند و در واقع چون مدعیانی در بیرون وجود دارد که اگر این اتفاق نیفتد نقد می‌کنند و جلوی چاپ کتاب گرفته می‌شود.

۴- موارد آسیب‌زا در برنامه درسی دوره ابتدایی از منظر دانش‌آموزان پایه ششم چیست؟

جدول شماره ۴. آسیب‌شناسی برنامه درسی دوره ابتدایی از منظر دانش‌آموزان (پایه ششم)

فراگیر	سازمان دهنده	پایه
		اهمیت نداشتن برخی از مباحث
		نادیده گرفتن برخی از مباحث توسط معلمان (کار و فناوری، تفکر و پژوهش، انشاء)
		مبهم بودن محتوای فیلم‌ها (تفکر و پژوهش)
	مواردی که مورد غفلت قرار گرفته‌اند	عدم توجه و علاقه معلمان به برخی از کتاب‌ها
		عدم تناسب محتوا با زمان آموزشی
		حجم زیاد محتوا
		کاربردی نبودن محتوا
		عدم تناسب محتوا با سطح شناختی
موارد آسیب‌زای برنامه درسی دوره ابتدایی		

پایه	سازمان دهنده	فراگیر
کمبود امکانات آموزشی محتوای تکراری		
عدم وجود برخی از مسائل علمی مورد نیاز عدم پرداختن به مسائل و مشکلات خانوادگی عدم وجود مسائل و مشکلات فضای مجازی عدم وجود دلایل علمی مسائل اعتقادی عدم وجود مسائل مالی و سواد اقتصادی عدم وجود برخی از ارزش‌ها و مسائل اخلاقی عدم وجود مسائل و مشکلات اجتماعی و فرهنگی		مواردی که حذف شده‌اند
عدم وجود احکام بلوغ دختران و پسران عدم وجود برخی از مسائل سیاسی عدم وجود پرداختن به مهارت‌های زندگی آزمایش‌های کهنه و قدیمی استفاده از شیوه قدیمی در حل مسائل بحث انرژی‌های کهنه پرداختن به مباحث سال‌های قبل طرح مباحث کهنه مربوط به استعمار طرح مباحث کهنه مربوط به جنگ بیان داستان‌های کهنه و قدیمی طرح مباحث مربوط به مالیات و لایات بیان زندگینامه به شکل غیر واقعی کوچک نمایی بزرگنمایی تغییر محتوا		مواردی که منسوخ شده‌اند مواردی که مورد تحریف قرار گرفته‌اند
بیان داستان‌های غیر واقعی ارائه ناقص مباحث علمی توسط مؤلفان ارائه ناقص محتوا توسط معلمان ارائه ناقص مباحث مذهبی در کتاب‌ها ارائه ناقص مهارت‌ها در کتاب‌ها ارائه اشتباه برخی از مباحث در کتاب‌ها کاربردی نبودن مطالب در کتاب‌ها تکرار زیاد برخی از مسائل علمی پرداختن بیش از حد نیاز به مسئله وطن دوستی پرداختن بیش از حد نیاز به مسائل اعتقادی پرداختن زیاد به تمرین‌های دروس پرداختن زیاد به آزمایش‌ها پرداختن زیاد به کار برگ‌ها پرداختن بیش از حد نیاز به مسئله جنگ پرداختن زیاد به اشعار و سروده‌ها کاربرد زیاد کلمات تکراری و معانی آن‌ها پرداختن به سؤالات تکراری در برخی از دروس ممنوعیت در ارائه برخی از محتواها		مواردی که ناقص ارائه شده‌اند مواردی که تکراری هستند

فراگیر	سازمان دهنده	پایه
مواردی که اعلام شده‌اند	ممنوع	ممنوعیت در ارائه برخی از مهارت‌ها

از نظر دانش آموزان پایه ششم به عنوان مثال: معلمان مبحث جمع و تفریق رو به همان روش قدیمی انجام می‌دهند و روش فرایندی رو نادیده می‌گیرند. در علوم، درس اول شهاب‌سنگ‌ها، در مورد عمق و قطر آن‌ها گفته و در کتاب گفتن که از این قسمت سؤال طرح نشه ولی در طرح همیار سؤال طرح شده بود. آزمایشگاه آنقدر کوچک هست که فقط معلم می‌تونه تنهایی بره یه وسیله به کلاس بیاره.. امکان آزمایشگاهی برای تمامی مباحث وجود نداره. آزمایش‌های عملی علوم به دلیل کمبود وقت و کمبود امکانات آموزشی حذف و یا نادیده گرفته میشه. اولین صفحه کتاب قران برای آشنایی بیشتر با زبان عربی، معانی رو آورده و گفته که حفظ این معانی لازم نیست و تو آزمون‌ها نیماذ ولی این معانی تو آزمون‌ها اومده بود. درس سوم علوم در مورد چگالی ناقص توضیح داده که در امتحان همیار از چگالی سؤال اومده بود ولی در کتاب نبود مثلاً چگالی آهن یا فلزات دیگه چقدر هست. در فارسی، از قالب شعری عاشقانه و غزل اومده بود که در کتاب راجع به اون مطلبی نخونده بودیم. در دوره اول ما قاعده گویی و نکات دستوری نداریم در صورتی که معلمان این قواعد را به همان روش سنتی، تمام فعل و فاعل و.. رو میگن... به جزء ریاضی بقیه کتاب‌ها راهنمای تدریس دارن ولی اکثر معلمان ما پیگیر نیستن و مطالعه نمی‌کنن. در مطالعات اجتماعی، مهارت تصمیم‌گیری و دوست‌یابی و مهارت نه گفتن آورده شده که فقط مطالب حفظ میشه و توسط معلمان کاربردی کار نمیشه. همچنین مباحث مدیریت زمان، برنامه‌ریزی برا اوقات فراغت و برنامه متعادل روزانه به صورت کارگاهی کار نمیشه. فرصت عملیاتی کار کردن نقشه در کلاس نیست. در مدرسه، زنگ هنر داریم منتها هر معلمی سلیقه‌ای عمل می‌کنه و خیلی از جنبه‌های هنری نادیده گرفته میشه و مواردی از این قبیل...

بنابراین در نهایت داده‌های برآمده از روش تحلیل مضمون و شکل‌گیری شبکه مضامین نشان‌دهنده موارد آسیب‌زای برنامه درسی در دوره ابتدایی از نظر مؤلفان، سرگروه‌ها، معلمان و دانش آموزان ابتدایی پایه ششم می‌باشند که دارای یک مضمون فراگیر، هفت مضمون سازمان دهنده و ۸۵ مضمون پایه است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش آسیب‌شناسی برنامه درسی دوره ابتدایی از منظر عاملان درگیر در برنامه درسی بود. بر اساس نتایج این پژوهش، موارد آسیب‌زا در برنامه درسی دوره ابتدایی در هفت طبقه شناسایی شد. طبقه اول شامل مواردی بود که در برنامه درسی نادیده گرفته شده یا مورد غفلت قرار گرفته بودند. طبقه دوم شامل مواردی بود که در برنامه درسی دوره ابتدایی حذف شده و حضور نداشتند. طبقه سوم شامل مواردی بود که کهنه و قدیمی بودند. طبقه چهارم شامل مواردی بود که در برنامه درسی ابتدایی مورد تحریف قرار گرفته بودند. طبقه پنجم شامل مواردی بود که در برنامه درسی ابتدایی به شکل ناقصی ارائه شده بودند. طبقه ششم شامل مواردی بود که در برنامه درسی دوره ابتدایی به شکل تکراری و بیش‌ازحد نیاز ارائه شده بودند و طبقه آخر شامل مواردی بود که ممنوع اعلام شده و در برنامه درسی دوره ابتدایی حضور نداشتند. با توجه به یافته‌های این تحقیق آنچه موجب بی‌توجهی یا کم‌توجهی عوامل درگیر در برنامه درسی

دوره ابتدایی شده است کمبود دانش و مهارت تخصصی، کمبود امکانات آموزشی، مشخص نبودن تکلیف برخی از دروس، عدم تناسب محتوا با سطح شناختی دانش آموزان، حجم زیاد محتوا، کاربردی و مفید نبودن برخی از محتواها، تکراری بودن محتوا، جذاب نبودن محتوا، به روز نبودن محتوا، زیاد بودن طرح‌های جانبی در کنار برنامه درسی رسمی مدارس هست، انتخاب گزینشی محتوا، عدم نیاز به طرح برخی از مباحث کتاب، عدم تمایل دانش آموزان به یادگیری برخی از مباحث، نادیده گرفتن برخی از محتواها توسط مؤلفان، عدم توجه به مباحث سال‌های قبل و نادیده گرفتن آموزش برخی از مهارت‌ها هست. موارد محذوف برنامه درسی ابتدایی شامل مطالب مربوط به فضای مجازی و سواد رسانه‌ای، بلوغ و خود مراقبتی و آسیب‌های مختص هر سن، تربیت جنسی، سواد مالی، سواد سیاسی، حقوق شهروندی، هویت و فرهنگ ملی، برخی مباحث اخلاقی، اعتقادی، اجتماعی مثل بحران آب، مسائل زیست‌محیطی و... مهارت‌های موردنیاز در زندگی روزمره است. موارد منسوخ شده که در برنامه درسی ابتدایی شناسایی شده شامل وجود محتواهای کهنه و قدیمی، نوشتن درس‌ها به نثر قدیم، آموزش مهارت‌های تکراری و کهنه، کاربرد ابزارهای کهنه و استفاده از تصاویر کهنه و قدیمی، استفاده از روش‌های سنتی آموزش و تدریس، تفکر سنتی معلمان و مقاومت در برابر تغییر، استفاده از سبک ارزشیابی قدیمی هست. برنامه درسی باید از مطالب تاریخ گذشته، پاک گردد یعنی باید حقایق، اطلاعات و فرایندهایی که تاریخ انقضای آن‌ها به سر آمده از برنامه درسی پاک شود (Malekan Rad, Ein Elahi, 2005). پدرو (Pedro, 2006) معتقد است که با توجه به رشد چشمگیر اطلاعات، هر محتوایی ممکن است در زمان کوتاهی منسوخ گردد، به روزرسانی مداوم تنها راه پاسخ به نیازهای قرن بیست و یکم است (Medel- Añonuevo, Ohsako, & Mauch, 2001).

موارد تحریف شده در برنامه درسی دوره ابتدایی شامل مواردی از قبیل کوچک نمایی مسائل اصلی، بزرگنمایی مسائل فرعی، تغییر محتوا و بیان داستان‌های غیرواقعی می‌باشد. موارد ناقص در برنامه درسی دوره ابتدایی شامل ارائه ناقص محتوا توسط مؤلفان، ارائه ناقص مفاهیم اخلاقی و مباحث مذهبی در کتاب‌ها، ارائه تصاویر مبهم و ناقص در کتاب‌ها، ارائه ناقص آموزش‌های موردنیاز، ارائه ناقص محتوا در لوح‌های فشرده و ارائه ناقص مهارت‌های موردنیاز می‌باشد. مواردی تکراری در برنامه درسی دوره ابتدایی شامل مواردی از قبیل بیش ارائه برخی از مباحث (سلسله‌های تاریخی، جنگ‌ها، آب‌وهوا، انسان‌های نخستین و...) پرداختن زیاد به کار برگ‌ها، پرداختن زیاد به آزمایش‌ها، پرداختن زیاد به تمرینات دروس، پرداخت زیاد به مسئله وطن دوستی، پرداختن زیاد به نثرهای کهن، توجه زیاد به رنگ آمیزی اشکال کتاب و استفاده از تصاویر تکراری هست و موارد ممنوع شده در برنامه درسی دوره ابتدایی شامل ممنوعیت ارائه برخی از محتواها و مهارت‌ها (معرفی برخی از مشاهیر، شاعران و...) به دلیل ملاحظات سیاسی و ممنوعیت انتخاب برخی از مهارت‌ها (مهارت موسیقی و حرکات ریتمیک و...) به دلیل ملاحظات فرهنگی می‌باشد که در برنامه درسی دوره ابتدایی مشاهده شده است. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیق (Folsom, 2009)، (Ninomia, 2010)، (Alter et al, 2009)، (Downing, 2003)، (Brennan, 2011)، (Mohammad Aminzadeh, Seifi, Bahramipour, Kian and Niknam, 2015)، (Mehrmoammadi, 2013)، (Cohen et al, 2004)، (Huddleston, 2005)، (Burki et al, 2006)، (and Faghihi, 2017) همسو می‌باشد و با نتایج (Safarnavadeh and Fathi Vajargah, 2008)، (Dana Tusi, 2011) و (Alipour et al, 2013) هم‌راستا می‌باشد.

از دیدگاه مؤلفان، زمان آموزشی در کشور ما تحلیل رفته است و مباحث متناسب با نیازهای روز در حال گسترش هست. بنابراین ما با انبوهی از مسائل آموزشی روبرو هستیم و از طرفی زمان آموزش تغییر نکرده و ما مجبوریم مطابق بودجه‌بندی زمانی مباحث را در کتاب‌ها بگنجانیم. بنابراین گستردگی موضوعات و نیازها و محدودیت زمان باعث ارائه ناقص محتوا و عدم توجه به جنبه کیفی و عدم کاربردی

بودن محتوا در کتاب‌ها و به تبع آن در زندگی فراگیران شده است. آن قدر که ما درگیر مباحث کمی هستیم هنوز فرصت پیدا نکردیم که محتوا را به زندگی دانش آموزان پیوند دهیم. از طرفی چون فکر می‌کنیم که معلمان در تدریس درست مطالب کم کاری می‌کنند مجبوریم یک محتوا را چندین بار و در جاهای مختلف کتاب تکرار کنیم.

- سرگروه‌های آموزشی بیشترین مشکلات آموزش ابتدایی را از ناحیه معلمان قلمداد می‌کردند و اظهار می‌داشتند که معلمان هیچ تلاشی برای به‌روز کردن اطلاعات علمی خود در زمینه محتوای کتب ابتدایی نمی‌کنند. معلمان ما علاقه و انگیزه‌ای برای تغییر افکار سنتی خود و روی آوردن به شیوه‌های جدید تدریس ندارند و گاهی اوقات حتی خلاف قانون کتاب عمل می‌کنند.

- معلمان هم بیشتر از حجم زیاد محتوای کتاب‌ها، کمبود وقت، کمبود امکانات آموزشی و درعین حال کلاس‌های شلوغ، واضح نبودن آموزش بخشی از محتوا، عدم علاقه دانش آموزان به بخشی از محتوا، سادگی بیش از حد بخشی از محتوا، سنگینی بیش از حد بخش دیگری از محتوا، عدم ایجاد شرایط مناسب جهت درک و تفهیم درست مطالب به دانش آموزان از یک ناامیدی و نارضایتی درونی رنج می‌بردند.

- دانش آموزان پایه ششم بیشترین مشکلات آموزش ابتدایی را در محتوای کتاب‌ها عنوان کردند. اینکه مطالب کتاب‌ها، نیازهای آموزشی آن‌ها را برآورده نمی‌کند و پاسخگوی سؤالاتی که برای آن‌ها پیش می‌آید، نیست. آن‌ها اظهار داشتند که ما برای پاسخ به سؤالات خود به منابع دیگری رجوع می‌کنیم و از کلاس‌های آموزشی بیرون از مدرسه استفاده می‌کنیم. کلاس‌های آموزشی برای ما مفید بوده و فراتر از محتوای کتاب‌ها، یاد می‌گیریم به گونه‌ای که کلاس‌های درس و صحبت‌های معلم دیگر برای ما جذابیتی ندارند. البته شرکت در این گونه کلاس‌ها برای دانش آموزانی که به لحاظ مالی وضعیت خوبی دارند میسر است و همه دانش آموزان از این امکان برخوردار نیستند. بنابراین اکثر دانش آموزان به همان محتوای کتاب بسنده می‌کنند و ضروری است که اصلاحات دقیق و عمیق و همه‌جانبه جهت پاسخگویی به نیازهای آموزشی این قشر عظیم و کنجکاو فراهم گردد. همچنین دانش آموزان از محدودیت امکانات آموزشی می‌گفتند و دوست داشتند که محتوای کتاب‌ها متناسب با شرایط آن‌ها تنظیم گردد. در مسیر انجام این پژوهش محدودیت‌هایی چون فقدان پیشینه تحقیق‌های داخلی و خارجی مرتبط با موضوع و کمبود اطلاعات و تحقیق‌های جامع پیرامون موضوع وجود داشت.

با توجه به یافته‌های پژوهشی و محدودیت‌های این پژوهش می‌توان پیشنهادهایی را برای پژوهش‌های آتی این حوزه ارائه نمود:

۱- تحقیق و پژوهش در زمینه آسیب‌شناسی برنامه‌های درسی در هر یک از پایه‌های مقطع ابتدایی به‌طور جداگانه

۲- تحقیق و پژوهش در زمینه آسیب‌شناسی در هر یک از دروس مقطع ابتدایی

۳- بررسی عوامل آسیب‌زا در دوره‌های مختلف تحصیلی

۴- تحقیق و پژوهش در زمینه آسیب‌شناسی برنامه درسی مقطع متوسطه

۵- تحقیق و پژوهش در زمینه آسیب‌شناسی برنامه درسی تربیت معلم

References

- Alipour, V. Saif Naraghi, M. Naderi, E. & Shariatmadari, A. (2013). A Reflection on Critical Thinking in the Secondary Education Curriculum, *Quarterly Journal of Curriculum Planning Research*, 9, 15-1. [in Persian]
- Alter, F. Hays, T. & O'Hara, R. (2009). The Challenges of Implementing Primary Arts

- Education: What Our Teachers Say, *Australasian Journal of Early Childhood*, 34(4).
- Armstrong, S. (2008). On higher education and development. *Journal of Education and Learning* 2(2),155-164.
- Bahramipour, M. Kian, M. & Niknam, Z. (2016). Analysis of the dimensions of the neglected curriculum of social studies in the seventh grade of high school, *Quarterly Journal of Education*, 131,9-34. [in Persian]
- Bobbitt, F. (1918). *The curriculum*. The Curriculum. Houghton Mifflin Company, Boston. *Open Access Library Journal*, No.6.
- Brennan, Marie (2011) National Curriculum: A political-educational tangle. *Australian Journal of Education*, 55 (3),259-280.
- Burke, S., Stone, A., Bedward, J., Thomas, H. & Farndon, p. (2006). A Neglected Part Of The Curriculum Or Of Limited Use, Views On Genetics Training by Nongenetics Medical Trainees and Implications for delivery, *American College of Medical Genetics*. No.2.
- Cohen, J. (2006). Goals of Universal Basic and Secondary Education, *Prospects*, no3.
- Cohen, J. N., Byers, E. S., Sears, H. A. Weaver, A. D. (2004). Sexual Health Education: Attitudes, Knowledge, and Comfort of Teachers in New Brunswick Schools. *The Canadian Journal of Human Sexuality*, 1,1-15.
- Dana Tusi, M. (2011). Speaking, a neglected skill in Persian language curriculum, *Quarterly Journal of Educational Innovations*. 37,150-121. [in Persian]
- Downing, D. (2003). Saving a place for the arts? A survey of the arts in primary schools, *British Journal of Music Education*. 21(02),223 – 225.
- Ebadollahi, H. Esmaealzadeh, Z & Zarsazkar, M. (2011). Gender in school subject: a case-study on Iran's primary levels - school subjects. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 15,1832-1838.
- Eisner, E. w. (1979,1994,2002). *The Educational Imagination, On the Design and Evaluation of School Programs*. Macmillan College Publishing, N. Y.
- Eisner, E.W (2002) :*The Arts and the Creation of Mind*. Yale University Press, *New Haven and London*.
- Folsom, C. (2009). Teaching for Intellectual and Emotional Learning (TIEL): Bringing Thinking and Moral-Ethical Learning into Classrooms, Department of Early Childhood and Childhood Education, B-43 Carman Hall, Lehman College, City University of New York, Bronx, NY 10468, USA.
- Huddleston, T. (2005). Teacher Training in Citizenship Education: Training for a New Subject or for a New Kind of Subject? *Journal of Social Science Education*, No 3.
- Malekan Rad, E. Ein Elahi, B. (2005). Familiarity with the alphabet of the curriculum in medical education, *Tehran: Ministry of Health, Treatment and Medical Education*. [in Persian].
- Khalili Sorman Abad, Fattah, Morteza Nejad, Nilofar. (2019): Feasibility of implementing the intended curriculum of work and technology in the sixth grade from the perspective of Urmia school teachers, *two scientific quarterly journals specialized in research in elementary education*. 4(2828-2829), 63-73.
- Medel-Añonuevo, C., Ohsako, T. & Mauch, W. (2001). Revisiting lifelong learning. UNESCO institute for education. Retrieved from <http://www.unesco.org/education/uie/pdf/revisitingLLL.pdf>.
- Mehr Mohammadi, M. (2013). Recognition of technological education as a part of the neglected curriculum and a necessity in the Islamic world, *Quarterly Journal of Curriculum Studies*, 28: 138-117. [in Persian].
- Mohammad Aminzadeh, H. Seifi, M. & Faghihi, A. (2017). Assessing the consistency and alignment of the intended, implemented, acquired curriculum of the sixth elementary thinking and research, *Journal of Curriculum Studies*, 12(46),149-170. [in Persian]
- Nelson, M.C. (2002). Concepts Of Curriculum. *Journal Of Teaching and Learning in Medicine*, 4(5).
- Ninomiya, M. (2010). Sexual Health Education in Newfoundland and Labrador schools: Junior High School Teachers' Experiences, Coverage of Topics, Comfort Levels and Views about Professional Practice. *Journal of the Canadian Tourney of Human Sexuality*, 19(1-2), 15-26.

- Olaniyan, D. A., & Obadara, O. E. (2008). A critical review of management of primary Education in Nigeira. *The Social Sciences*, 3, 411-419.
- Pedró, F. (2006). The new millennium learners: Challenging our views on ICT and learning, OECD-CERI.
- Safarnavadeh, M. & Fathi Vajargah, K. (2008). Passing on the concepts and theoretical and practical bases of the neglected curriculum in medical education, health, education strategies in medical sciences. *Journal of educational strategies*, 1, 47 - 40. [in Persian].
- Safi, A. (2017). A Study of Education Issues in Iran, Tehran: Organization for the Study and Compilation of University Humanities Books (Samat), *Humanities Research and Development Center*. [in Persian]
- Saidu, S. (2008). Primary school education reforms for better foundation of education in Nigeria. *Zaria educator*, 3(1 & 2).
- Sen, A. (2010). Primary schooling in West Bengal. Prospects quarterly review of comparative education, 155(3), 311-320.
- Sharafi, H. (2009). Designing and compiling a curriculum for elementary school art based on the approach of art production and integration, research plan, *Research Institute of the Ministry of Education*. [in Persian]
- Taghipour Zahir, A. (2017). Curriculum planning for primary schools in the third millennium, Tehran, Agha, seventh edition.
- Yasmi, Sadiqeh; Hosseinikhah, Ali Vakian, Marjan. (2022). A reflection on the features of the curriculum based on creativity in the elementary school, *two-quarterly journal of research in elementary education*, 4(7), 1-19. [in Persian]
- Zaid Soleiman, A. (2010). Human rights principles and the social teachings in the elementary textbooks. *International Forum of Teaching and Studies*, 6 (1), 47-59.
- Zare-ee, B. Shekarey, A. Haji Rashidi, K. Sedaghati, S. & Rostami, A. (2010). Human Rights Education in Iranian Secondary Education: yaps in The Curriculum (*Unpublished masters thesis*). English Department, University of Kashan, Iran. [in Persian]